

ПЕРСПЕКТИВИ І НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

PROSPECTS AND DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF TAXATION OF THE INCOME OF NATURAL PERSONS WITH THE USE OF FOREIGN EXPERIENCE

Розглянуто особливості сплати податку з доходу фізичних осіб в Україні та перспективи його розвитку. Виокремлено спільні та відмінні ознаки сплати податку з доходу фізичних осіб в Україні та країнах ЄС, а також розкрито механізм сплати цього податку. Зроблено перелік основних елементів сплати податку, охарактеризовано максимальні і мінімальні ставки податку. Проаналізовано низку проблем щодо справляння податку з доходів фізичних осіб та сформовано рекомендації щодо вдосконалення механізму оподаткування доходів громадян в Україні. Система оподаткування доходів фізичних осіб у кожній країні є регулятором відносин між державою та громадянами – платниками податків. Вона, з одного боку, забезпечує фінансову базу держави, а з іншого – виступає головним знаряддям реалізації її економічної доктрини. Тому, встановлюючи розміри оподаткування доходів фізичних осіб, держава прагне забезпечити стабільну дохідну базу та чинити вплив на розмір заощаджень громадян із метою оптимального здійснення стратегії розвитку.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), ставки податку, платники податку, національна система оподаткування доходів фізичних осіб, податкова реформа, країни Європейського Союзу (ЄС).

Рассмотрены особенности уплаты налога с дохода физических лиц в Украине и пер-

спективы его развития. Выделены общие и отличительные признаки уплаты налога с дохода физических лиц в Украине и странах ЕС, а также раскрыт механизм уплаты этого налога. Сделан перечень основных элементов уплаты налога, охарактеризована динамика максимальных и минимальных ставок налога. Проанализирован ряд проблем по взиманию налога с доходов физических лиц и сформированы рекомендации по совершенствованию механизма налогообложения доходов граждан в Украине. Система налогообложения доходов физических лиц в каждой стране является регулятором взаимоотношений между государством и гражданами – налогоплательщиками. Она, с одной стороны, обеспечивает финансовую базу государства, а с другой – выступает главным орудием реализации ее экономической доктрины. Поэтому, устанавливая размеры налогообложения доходов физических лиц, государство стремится обеспечить стабильную доходную базу и оказывать влияние на размер сбережений граждан с целью оптимального осуществления стратегии развития.

Ключевые слова: налог на доходы физических лиц (НДФЛ), ставки налога, налогоплательщики налога, национальная система налогообложения доходов физических лиц, налоговая реформа, страны Европейского Союза (ЕС).

УДК 336.226.11(477)

<https://doi.org/10.32843/infrastruct37-83>

Кміть В.М.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів,
грошового обігу і кредиту
Львівський національний університет
імені Івана Франка

Лазунда А.В.

студентка
Львівський національний університет
імені Івана Франка

In this article, the features of tax payment and prospects of income development of individuals in Ukraine are considered. The analysis of the research regarding the allocation of common and distinctive features of tax payment of individuals income in Ukraine and the EU member-states, as well as the mechanism of these taxes payment are discovered. Theoretical principles of incomes taxation of physical persons are considered. The modern state and efficiency of physical person's profits taxation mechanism is appraised from the point of view opening of his fiscal and regulative potential. We generalized from world experience of incomes taxation of physical person's and adapted it to Ukrainian tax situation. In this research, the list of basic elements for tax payment, dynamics of the maximum and minimum tax rates are analysed. Also, a number of problems concerning the tax of incomes of individuals are analysed. On this basis, the recommendations for improving the mechanism of taxation of income of Ukrainian citizens were formed. The system of personal income taxation in each country is the regulator of the relationship between the state and citizens – taxpayers. It, on the one hand, provides the financial base of the state, and on the other hand serves as the main instrument for the realization of its economic doctrine. Therefore, when establishing the amount of personal income tax, the state seeks to provide a stable income base and influence the size of citizens' savings in order to optimally implement the development strategy. In the article the shortcomings of the current mechanism for collecting the tax on personal income, the main ones are proportional rather than progressive system of tax rates. Based on the analysis results, the authors suggested areas of improvement of the order of calculation and payment of the tax form by introducing progressive scale of rates of payment to allow taxpayers to elect its procedure for determining the basis for collecting the tax as the total income of all household members or income as an individual citizen and anticipation that the amount of tax, which is now the municipal budget for his job payer will be distributed among the budgets of settlements, where he works and lives payer of this tax.

Key words: personal income tax (PIT), rate of tax, payers of tax, tax reform, national system of taxation of personal income, countries of European Union (EU).

Постановка проблеми. Сьогодні національна система оподаткування податків не зовсім справляється із виконанням своїх функцій щодо проведення загального оподаткування, фіскальної достатності та соціальної справедливості, рівності платників податків та прозорості процедур адміністрування.

Особливої уваги потребує податок із доходів фізичних осіб (далі – ПДФО), що належить до числа загальнодержавних податків і порядок опо-

даткування якого регулюється однойменним Розділом IV Податкового кодексу України (далі – ПКУ) [9]. Платниками податку є громадяни (резиденти і нерезиденти), податок утримується з отриманих ними доходів, а утримання податку здійснюють як фізичні особи (підприємці та особи, які провадять незалежну профдіяльність), так і роботодавці.

В умовах нестабільної економічної ситуації в країні, високого рівня тінізації, ухилення від сплати податків, значного розшарування доходів

населення назріла нагальна потреба модернізації фінансової та податкової політики держави. У зв'язку з вибраним курсом України щодо інтеграції до Європейського союзу (далі – ЄС) та створення соціально орієнтованої ринкової економіки гостро постає питання пошуку шляхів удосконалення національної системи оподаткування доходів фізичних осіб із урахуванням світових здобутків у цій сфері.

Досвід інших країн щодо формування та злагодженої роботи податкових систем сприятиме виправленню законодавчих та практичних помилок нашої країни. Безперечно, ці питання потребують швидкого вирішення, тому виявлення особливостей сплати ПДФО в Україні, а також визначення спільних та відмінних критеріїв щодо національної системи оподаткування та в країнах ЄС – актуальна тема. Варто звернути увагу на проблеми щодо справляння та адміністрування податку, а також важливо розробити комплекс заходів із вдосконалення наявного механізму оподаткування доходів громадян.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади оподаткування розроблені в працях багатьох видатних учених, таких як: Д. Кейнс, Д. Рікардо, А. Сміт, А. Вагнер, Д. Міль, А. Лаффер. Проблеми реалізації податкової політики України щодо ефективного формування бюджетів, удосконалення механізму прибуткового оподаткування громадян висвітлювали також і вітчизняні науковці, серед яких: В. Андрушко, В. Вишневський, Ю. Іванов, М. Кучеренко, В. Мельник, В. Опарін, В. Федосов, К. Швабій. Порівняння механізму оподаткування фізичних осіб в Україні та в інших країнах, а також визначення напрямів здійснення податкової реформи проводилися такими вченими, як: В. Андрущенко, О. Василик, В. Федосов, Д. Черник, І. Якущик та інші. Проблемним питанням оподаткування доходів фізичних осіб також присвячені праці таких українських учених, як: Т. Даценко, О. Десятнюк, П. Лайк, О. Кириленко, О. Кобилянська, А. Соколовська, І. Чугунова, С. Юрій.

Водночас у світлі нових подій та частих змін до ПКУ залишаються не досить дослідженими питання наслідків реформування ПДФО та його подальшого удосконалення в умовах сучасної фінансової нестабільності. Реалізація іноземного досвіду у національній податковій практиці допоможе налагодити дієву систему оподаткування, яка ґрунтуватиметься на поєднанні найкращих методів та способів, що застосовуються у податкових системах зарубіжних країн.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей справляння та адміністрування ПДФО в Україні, з'ясування спільного та відмінного у національній системі оподаткування та в країнах ЄС, виокремлення ключових проблем та

розроблення рекомендацій щодо вдосконалення механізму оподаткування доходів громадян.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Кожна держава вибирає власні методичні підходи для здійснення оподаткування доходів фізичних осіб, однак визначальною ознакою такого оподаткування є те, що воно повинне сприяти зростанню заощаджень населення країни, які в подальшому слугують одним із джерел фінансування економіки країни. Кожна країна формує індивідуальну систему оподаткування доходів населення.

Побудова соціально-орієнтованої економіки та інтеграція в європейське співтовариство є стратегічною метою України, відповідно вдосконалення національної системи оподаткування має виходити саме з цієї мети. Така система має бути гармонізованою із податковими системами зарубіжних країн.

Система оподаткування доходів фізичних осіб, яка повинна бути адаптована до умов держави, має важливе значення, оскільки є пріоритетною під час наповнення бюджету, а група платників ПДФО є найбільш чисельною. Проте нині в системі адміністрування ПДФО в Україні є певні проблеми та дисбаланси, серед яких [15, с. 773]:

- неврахування зарубіжного досвіду під час справляння ПДФО;
- недосконалість законодавства в частині призначення податкової соціальної пільги (далі – ПСП) – у 2019 році мінімальна заробітна плата (далі – МЗП) становить 4 173 грн., а максимальний дохід, за якого громадяни можуть розраховувати на ПСП, – 2690 грн.;
- невідповідність справляння ПДФО окремим принципам побудови та призначення системи оподаткування;
- відсутність прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб;
- низький рівень фінансової грамотності та податкової культури населення;
- високий рівень корупції в країні;
- масове ухилення від сплати ПДФО;
- відсутня практика впровадження заходів щодо легалізації доходів громадян у тіньовому секторі економіки.

Саме тому під час формування ефективного механізму оподаткування доходів громадян є гостра потреба врахування провідного зарубіжного досвіду.

ПДФО в українських умовах в різні періоди, з погляду фіскальної ефективності, сприймався неоднозначно. У дев'яності роки в країні цей податок займав другорядні позиції, що зумовлювалося недосконалістю його фіскального механізму, низьким рівнем доходів більшості громадян та недовірою платників державі щодо ефективного використання податків. Він займав лише друге-третє місце серед податкових надходжень у бюджеті, що і є однією з причин його реформування [4, с. 39].

Тепер система оподаткування доходів населення в державі зазнала серйозних змін і за багатьма ознаками відповідає аналогічним системам провідних країн світу.

У західних економічно розвинених країнах податок на доходи фізичних осіб є головним фіскальним податком, де основний фіскальний тягар несуть заможні громадяни. Бідне населення або взагалі не сплачує персональний податок, або сплачує невелику частку доходу, що є прикладом ефективного застосування принципу соціальної справедливості податкових систем. Це зумовлено специфікою західної податкової політики. Однією з головних функцій системи державних фінансів країн ЄС є забезпечення високих соціальних стандартів життя населення. Для формування системи державних фінансів у багатьох європейських країнах видатки на соціальні трансферти й соціальне страхування фінансуються лише з надходжень від ПДФО. Така модель економічно раціональна й соціально справедлива [11, с. 18].

Низький рівень збирання ПДФО у нашій країні порівняно з розвиненими країнами вимагає підвищення чинної фіскальної ефективності даного податку, а також єдиного податку (далі – ЄП) як альтернативної системи оподаткування доходів фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності. Тому в умовах кризи доцільно створити фіскальні стимули та більш лояльні умови для розвитку малого бізнесу в країні [11, с. 29].

Характерними ознаками європейського оподаткування є підвищення фіскальної орієнтованості податків на споживання, зменшення податкового навантаження на прибуток і об'єкти власності, широке застосування перерозподільних можливостей ПДФО і платежів до державних соціальних фондів [14, с. 35]. Трансформація системи оподаткування внесе кардинальні зміни в діючий ПКУ, а оподаткування доходів фізичних осіб підпадає під більші зміни. Згідно з Концепцією реформування податкової системи України [10], пропонується нова схема для оподаткування доходів фізичних осіб, з обліком річного, а не щомісячного оподаткованого доходу. Крім того, запропонована широка прогресивна шкала оподаткування.

Досконалої податкової системи немає в жодній країні світу. Проте доцільно розглянути і проаналізувати досвід деяких з них. Економічно розвинені країни характеризуються не тільки високим рівнем доходів населення, а й високими ставками податків. Особливість та головна перевага податкових систем зарубіжних країн є оподаткування за прогресивною шкалою – зі збільшенням доходу зростає ставка податку. В таблиці 1 представлено максимальні ставки оподаткування доходів у різних країнах світу.

Таблиця 1

Максимальні ставки ПДФО у зарубіжних країнах

Країни	Ставки, %
Франція	45
Швеція	57
Данія	52
Іспанія	52
Бельгія	54
Португалія	48
Великобританія	45
Іспанія	45
Німеччина	45
Норвегія	39
Італія	43
США	37

Джерело: складено за даними [1; 15].

У Франції розрахунком ПДФО займається податкова служба. Відповідно до податкової системи Франції усі доходи поділяються на 8 груп серед яких: плата за роботу за наймом; доходи від оборотного капіталу (відсотки і дивіденди); доходи від торговельної і промислової діяльності підприємств, які не є акціонерними товариствами; доходи від надання в оренду землі та будівель; сільськогосподарські доходи; некомерційні доходи (доходи осіб вільних професій), по кожній з яких існує своя методика розрахунку, а також застосовуються пільги та відрахування. ПДФО розраховується не на окремого громадянина, а на родину. Розрахунок податку здійснюється за прогресивною шкалою від 14% до 45%. Максимальну ставку застосовують до доходу сім'ї розміром понад 156 244 євро, а неоподатковуваний мінімум становить 6011 євро в рік [15, с. 775].

У Німеччині діє аналогічна французькій системі оподаткування. ПДФО вважається одним із найвагоміших у Німеччині. Під час стягування податку беруться до уваги види діяльності та податкові класи, використовуються податкові таблиці та карти. Загалом є шість податкових класів, які групують платників залежно від їхнього сімейного стану, кількості зайнятих у сім'ї, наявності дітей, спільного чи окремого ведення бюджету сім'ї. Шкала ставок змінюється від 14% до 45%. Доходи розміром менш ніж 9169 євро в рік оподатковуються за 0% ставкою [15, с. 772].

Протягом тривалого часу у Великобританії існувала шедулярна форма оподаткування доходів громадян, що означала групування оподатковуваних доходів за певною ознакою, яка вважається найбільш справедливою у світі. Виділяли 6 груп шедул: А, В, С, D, Е, F, але після реформи 2005 року, всі групи були об'єднані, а групи А (доходи від власності і орендованого майна) та D (доходи від виробничо-комерційної діяльності) залишаються актуальними досі [10]. Неоподатко-

вуваний мінімум (0% ставка) застосовується до річного доходу, що не перевищує 12 500 фунтів стерлінгів, а податкові ставки становлять 20%, 40%, 45% [15, с. 771].

В Італії податком на доходи фізичних осіб оподатковуються приватні особи-резиденти і нерезиденти. Причому оподатковуються всі доходи резидентів, ті, які отримані на території країни та за її межами, нерезидентів – тільки доходи, отримані на території Італії.

Всі доходи платників поділяються на п'ять груп, залежно від джерел їх надходжень. До першої групи належать доходи, отримані від земельної власності, споруд і ведення сільськогосподарської діяльності. Другу групу становлять доходи від різних видів грошової ренти (відсотки за позиками, депозитними і поточними банківськими рахунками, за облігаціями й іншими цінними паперами). У третій групі об'єднано всі трудові доходи, в тому числі і доходи осіб вільних професій. Четверта група складається з доходів від приватних комерційних підприємств. П'ята група об'єднує в собі прибуток від спекулятивного перепродажу землі, предметів мистецтва, нерухомості. Доходи кожної з груп оподатковуються окремо, за ставками 23–43% [12, с. 266].

В Канаді існує особистий прибутковий податок, який сплачується як на федеративному, так і на провінційному рівнях. На федеративному рівні не оподатковуються доходи нижчі 10382 доларів в рік, до інших доходів застосовуються 4 ставки:

- 15% – 10 382\$–41 544\$;
- 22% – 41 545\$–83 088\$;
- 26% – 83 089\$–128 800\$;
- 29% (максимальна ставка) – 128 801\$ і вище.

На провінційному рівні застосовуються ставки у розмірі 7–21%.

Ставки особистого прибуткового податку в США складаються з семи рівнів, а також залежать від сімейного статусу особи. Розрізняють такі

ставки податку у США – 10, 12, 22, 24, 32, 35 та 37%. Сімейні статуси одна особа; подружжя із спільним декларуванням доходів, а також вдова; подружжя з окремим декларуванням доходів; голова домогосподарства. Відповідно найменшу частину свого доходу сплатить одна особа у розмірі 10%, за умови, що дохід не перевищує 9 700 доларів у рік, для подружжя із спільним декларуванням доходів сума збільшується удвічі [10]. Найвища ставка 37% застосовується до доходу однієї особи у розмірі, що перевищує 510 301\$ у рік [15, с. 773].

Іноземні системи прямого оподаткування доходів фізичних осіб мають досить апробовану часом практику становлення та розвитку на базі глибокого усвідомлення кожним платником податку свого конституційного обов'язку – сплати податків. Значні соціальні видатки та постійна увага держави до платника податків поступово сформували свою податкову культуру, яка значно відрізняється від вітчизняних реалій. Також по іншому розуміється і сутність категорії «податок»: в Німеччині – це підтримка, яку громадяни надають державі; у Великобританії – це обов'язок перед державою; у США податок розуміється як «такса»; у Франції – як обов'язкова плата. Для нашої держави, як не прикро, розуміння даної фінансової категорії зводиться лише до примусового платежу [2; 5].

На підставі проведеного аналізу можна виокремити спільні та відмінні риси щодо сплати ПДФО в Україні та в країнах ЄС (таблиця 2).

У більшості країн Європи ПДФО належить до місцевих податків, і їхні ставки регулюють місцеві органи самоврядування.

В Україні ПДФО є загальнодержавним податком, тобто розмір ставок є єдиним і однаковим по усій території держави. Порядок сплати (перерахування) ПДФО бюджету передбачено ст. 168 ПКУ [9], відповідно до якої ПДФО, утриманий з доходів резидентів, підлягає зарахуванню до бюджету

Таблиця 2

Спільні та відмінні риси щодо сплати ПДФО в Україні та в ЄС

Спільні	Відмінні
<ol style="list-style-type: none"> 1. ПДФО застосовується в усіх країнах світу. 2. Декларування доходів громадян. 3. Передбачено застосування спрощених технологій оподаткування. 4. Існує знижка оподаткованого доходу – залежно від кількості дітей у сім'ї. 5. Державний контроль та адміністрування. 6. Передбачена система податкових пільг. 7. ПДФО є одним з основних джерел надходження до бюджету країни. 8. Однакова сутність та риси податкових систем України та країн ЄС. 9. Податкові системи України та країн ЄС розвиваються під впливом економічних, соціальних і політичних процесів у тій чи іншій країні. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Прозорість та відкритість оподаткування ПДФО. 2. Прогресивна шкала оподаткування доходів. 3. Існує нульова ставка оподаткування доходів громадян за низького рівня доходів. 4. Правила оподаткування ПДФО в ЄС встановлюються органами місцевого самоврядування, а не на загальнодержавному рівні. 5. Більшість країн ЄС стягують податки на всі доходи, отримані в країні або за її межами 6. Надання соціальних пільг у справлянні ПДФО не окремим фізособам, а сім'ям. 7. В оподаткуванні заробітної плати, як правило, використовується прогресивна шкала, а в оподаткуванні інших доходів – пропорційні ставки. 8. Майже у всіх країнах ЄС існує податок на розкіш.

Джерело: складено за даними [3, с. 260; 6, с. 122–124; 7]

згідно з нормами Бюджетного кодексу України, тобто сплачується податковим агентом – юридичною особою (її філією, відділенням, іншим відокремленим підрозділом), представництвом нерезидента – юридичної особи, чи фізичною особою зараховується до відповідного місцевого бюджету за її місцезнаходженням (розташуванням) в обсягах ПДФО, нарахованого на доходи, що сплачуються фізичній особі.

Водночас варто звернути увагу на визначення проблем щодо сплати ПДФО в Україні та в країнах ЄС, які мають вплив на соціально-економічний розвиток держави (таблиця 3).

Попри те, що влада України намагається з року в рік реформувати та покращувати систему оподаткування доходів громадян, вона все ж таки, на нашу думку, залишається недосконалою та має резерви для підвищення її ефективності.

Для того, аби збільшити податкові надходження до бюджету та покращити економічну ситуацію в країні, важливо здійснити зміни щодо зменшення податкового навантаження малозабезпечених громадян, здійснювати диференціацію ставок ПДФО та ЄП залежно від виду діяльності та розміру доходу, а також із врахуванням сімейного стану платників, кількості зайнятих у сім'ї та кількості дітей чи пенсіонерів.

Для забезпечення соціального захисту громадян, легалізації заробітної плати й боротьби з «тіньовим сектором економіки», поліпшення умов ведення бізнесу доцільний перегляд шкали прогресивного ПДФО у частині збільшення кількості щаблів цієї шкали, залежно від розміру річного оподаткованого доходу, зменшення діючої ставки соціального внеску, а також впровадження заходів, спрямованих на виявлення платників податків, які здійснюють виплату заробітної плати «у конвертах».

Легалізація заробітних плат повинна надати державі додаткові надходження ПДФО. Пропонується також прив'язати диференційовані ставки податку не до конкретних сум доходу, а до МЗП, що дозволить нарешті уникнути щорічний перегляд величини оподаткованого доходу.

Значний вплив на фіскальну ефективність ПДФО має визначення неоподаткованого мінімуму доходів і прожиткового мінімуму. Вважаємо конче необхідним повернутися до практики неоподаткованого мінімуму та встановити його на рівні прожиткового мінімуму та МЗП.

Крім того, щоб забезпечити ефективне функціонування системи прибуткового оподаткування громадян, їй потрібно доповнити заходами щодо посилення податкового нагляду. Для цього необхідно забезпечити чітку й прозору правову систему, сильне й спроможне адміністрування податків, оскільки діючі адміністративні заходи у даний час є малоефективними у боротьбі з «тіньовими» доходами.

Податкове законодавство має базуватися на науково обґрунтованій базі, враховувати умови національної економіки та соціального розвитку. Вагомим напрямом роботи податкових органів має стати широке висвітлення проблеми заборгованості із заробітної плати, виплати «тіньових» доходів у засобах масової інформації із пропагуванням негативних наслідків несплати ПДФО для гарантування державних видатків, виплат пенсій та різних видів допомоги соціально незахищеним верствам населення.

Важливу увагу також доцільно приділити податковій дисципліні та податковій відповідальності, які зміцнюють і підвищують податкову культуру суспільства.

Підсумовуючи, важливо розуміти, що не варто копіювати провідний світовий досвід і впроваджувати його в Україні, необхідно консолідувати найкращі розробки зарубіжних систем оподаткування доходів, пристосовувати їх до українських реалій, та розробляти власну ефективну, справедливу, соціально спрямовану модель системи оподаткування доходів фізичних осіб.

Першочерговими напрямами подальшої податкової реформи мають стати введення неоподаткованого мінімуму замість сучасної ПСП, а також запровадження прогресивної шкали оподаткування. Такі заходи дозволять вирішити одну

Таблиця 3

Проблеми щодо сплати ПДФО в Україні та в ЄС

Україна	Країни ЄС
<ol style="list-style-type: none"> 1. Не досить повна база оподаткування ПДФО. 2. Негнучкість національної системи оподаткування ПДФО та її низька ефективність. 3. Система оподаткування не враховує досвід країн ЄС. 4. Відсутність прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб. 5. Низький рівень податкової культури. 6. Високий рівень корупції в сфері оподаткування. 5. Загальноприйнята практика ухилення від сплати ПДФО. 6. Практично відсутня практика впровадження заходів щодо легалізації доходів громадян у тіньовому секторі економіки. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. За високих доходів фізичної особи рівень оподаткування високий (наприклад, до 75% у Франції). 2. Жорсткий рівень адміністрування та контролю за оподаткуванням. 3. Більшість країн Євросоюзу стягують податки на абсолютно всі доходи, отримані в країні або за її межами. 4. Стандартні податкові ставки в деяких європейських країнах не завжди застосовні до іноземців, що мають вид на проживання.

Джерело: складено за даними [13; 7, с. 79]

з основних соціально-економічних проблем України – нерівномірність розподілу доходів між бідними та багатими. Доцільним також може стати запровадження окремого оподаткування доходів домогосподарств та обов'язкове впровадження податку на розкіш. Удосконалення та модернізації також потребує робота податкових органів, зокрема в частині здійснення нагляду за своєчасністю та повнотою сплати податків з доходів та унеможливити спроби ухиляння від їх сплати.

Україні необхідна така система оподаткування доходів фізичних осіб, елементи якої б відповідали сучасним принципам оподаткування, визначеним цілям економічної політики, світовим тенденціям та будувалися з урахуванням існуючих соціально-економічних умов.

Є потреба у: визначенні більш справедливої бази оподаткування за допомогою оптимізації звільнень від оподаткування; оптимізації податкових ставок з метою справедливого перерозподілу; покращенні податкової дисципліни через реформу податкового адміністрування та створення зручних умов сплати податків та боротьба з «тінізацією» доходів [8, с. 112].

Перш за все, треба наголосити, що заробітна плата становить більшу частину доходів домогосподарств, а інколи вона є єдиним джерелом доходу. Враховуючи, що в Україні не застосовуються прогресивні ставки ПДФО, це зумовлює соціальну несправедливість, яка проявляється в тому, що ті, хто заробляють менше (наприклад, 5000 грн.), сплачують таку саму частку як і ті, хто заробляють більше (наприклад, 25 000 грн.).

Характерною особливістю сучасного оподаткування доходів громадян на території України є масове ухилення від сплати податків населенням, причиною якого виступає відсутність довіри до державних інституцій. З іншого боку, низька якість державних послуг, передусім тих, що стосуються життєзабезпечення громадян і надаються медичними установами, закладами освіти тощо. На вибір особи щодо приховування чи ні своїх доходів впливає можливість мінімізації втрат, які пов'язані з таким рішенням. У таблиці 4 наведена

порівняльна характеристика щодо втрат за умов діяльності в офіційному і «тіньовому» секторах економіки.

Отже, можна стверджувати, що ті платники податків, котрі здійснюють свою діяльність у «тіньовому» секторі, мають значно меншу кількість втрат та більше особистих переваг, у порівнянні із веденням діяльності в офіційному економічному секторі. Тому, з метою формування ефективною системи оподаткування доходів громадян в Україні, необхідно унеможливити перебування в «тіньовому» секторі, а задля вирішення перелічених вище проблем, можна запропонувати такі напрями удосконалення системи оподаткування доходів громадян.

Висновки з проведеного дослідження. Проведений аналіз показує, що ПДФО може бути представленим як одним податком так і кількома, стягуватись за прогресивною чи пропорційною шкалою, належати до місцевих чи загальнодержавних податків та направлятись до державного чи місцевого бюджетів, що визначає його регулятивну ефективність.

Ключовою проблемою, на нашу думку, є те, що наявний механізм зарахування ПДФО до місцевих бюджетів поглиблює диференціацію територіальних громад. Оскільки в більшості випадків громадяни працюють на підприємствах та в установах, які знаходяться за межами територіальної громади, в якій вони проживають, то, в свою чергу, ПДФО зараховується до того місцевого бюджету, де знаходиться юридична особа, в якій працює громадянин – платник податку. Відповідно громада, в якій мешкає платник ПДФО, фінансує послуги, який він споживає, проте не має додаткових податкових надходжень. Отже, виникає дисбаланс, оскільки ПДФО сплачується одній громаді, а послуги надаються іншою. Саме тому вважаємо доцільним змінити порядок зарахування ПДФО до місцевих бюджетів, та, принаймні, надати працівнику можливість обирати, в який бюджет сплачувати податок.

Таким чином, шляхами реформування національної системи оподаткування доходів фізичних

Таблиця 4

Втрати фізичних осіб, пов'язані з перебуванням в офіційному і «тіньовому» секторах економіки

Втрати, пов'язані з перебуванням в офіційному секторі:	Втрати, пов'язані з перебуванням в «тіньовому» секторі:
<ol style="list-style-type: none"> 1. Сума сплачених податків. 2. Час, витрачений на з'ясування, як правильно декларувати свій дохід. 3. Внески до Фондів пенсійного та соціального страхування. 4. Відчуття невідповідності сплачених податків і внесків та наданих державою послуг. 5. Ризик, що навіть сумлінний платник податків буде покараний через якусь «провину». 6. Втрата деяких пільг, на які особа могла претендувати, якби вона приховала частину свого доходу чи соціального стану. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ризик бути покараним за приховування доходів. 2. Позбавлення участі в соціальній підтримці, за умови, якщо громадянин не знаходить спосіб користуватися благами системи, не сплачуючи внесків до цієї системи.

осіб повинні стати зміни, які позитивно вплинуть на господарську діяльність платників податків.

По-перше, замість ПСП для фізичних осіб ввести прогресивні ставки ПДФО, що дозволить підтримати не лише малозабезпечені верстви населення, але й дасть поштовх формуванню середнього класу в Україні. За будь-якого доходу, вилучатись у вигляді податку може тільки частина доходу, яка йде на накопичення (інвестування), і в жодному разі не зачіпати коштів, що витрачаються на споживання. Такий захід зняв би соціальне напруження в суспільстві та рівень податкового навантаження на малозабезпечені верстви населення України.

По-друге, доцільно не оподатковувати мінімальну заробітну плату ПДФО, адже це порушує гарантії на отримання реальної МЗП. Надавати пільги в оподаткуванні тим родинам, що виховують навіть одну дитину віком до 18 років, адже діючі розміри допомоги на дітей, які надаються державою є незначними та недостатніми. Проте, треба наголосити, що будь-які види допомоги мають мати обґрунтування та цільове призначення, в іншому випадку знижується ефективність даної пільги.

По-третє, значно спрощене викладення положень податкових законів, підвищення якості виконання податкових процедур та значно зрозуміліша податкова звітність зробить їх доступними для кожного платника ПДФО. Це позитивно вплине на ефективність діяльності податкових органів, адже замість роз'яснень податкового законодавства та надання податкових консультацій відносно порядку заповнення податкових декларацій вони зможуть витратити свій час посиленого нагляду за платниками податків.

По-четверте, необхідно підвищити рівень податкової культури та податкової дисципліни платників податків, тобто кожен громадянин України повинен розуміти, що сплата податку не має на меті відбирання коштів у людей, а вона поєднує в собі наш обов'язок перед країною, яка потім поверне нам ці кошти у вигляді різноманітної соціальної допомоги та наданні різноманітних послуг. Підвищити рівень податкової культури можливо внаслідок: удосконалення механізму вирішення податкових спорів; підвищення якості інформування та розвитку інституту податкового консультування громадян; підвищення іміджу податківця та престижу роботи у податкових органах; подолання корупції в податковій сфері; покращення та спрощення механізму взаємодії податкових органів із платниками; подальше впровадження електронних сервісів під час обслуговування платників.

По-п'яте, для виводу з «тіні» доходів доцільно підвищити рівень МЗП та впровадити оптимальні ставки оподаткування. Також необхідно нарощу-

вати податкові надходження до бюджету шляхом залучення таких резервів, як зростання доходів фізичних осіб, створення робочих місць, збільшення інвестицій в економіку. Зазначені пропозиції дадуть змогу дотриматися принципу соціальної справедливості і збільшити надходження до бюджету.

Вирішення зазначених проблем побудови національної системи оподаткування доходів фізичних осіб загалом та механізму адміністрування ПДФО, зокрема, є важливим кроком на шляху до підвищення рівня довіри населення України до податкової системи й зменшення конфліктності між платниками податків і контролюючими органами.

Варто відмітити, що усі вищезазначені заходи сприятимуть також підвищенню рівня життя громадян і покращенню їхнього добробуту.

В кожній державі система оподаткування ілюструє специфіку організації її господарства. Порівнюючи досвід України та європейських країн, можна визначити, що національна система оподаткування доходів фізичних осіб за своїм складом та структурою в значній мірі відповідає системі оподаткування країн ЄС. Прозорість та відкритість, спрямованість, насамперед, на вирішення соціальних питань та економічну мотивацію домогосподарств є основними правилами податкової системи європейських країн. Іноземні системи оподаткування доходів фізичних осіб мають апробовану часом практику становлення та розвитку на базі глибокого усвідомлення кожним платником податку свого конституційного обов'язку – сплати податків. В умовах створення в Україні соціально орієнтованої ринкової економіки, удосконалення національної системи оподаткування доходів фізичних осіб із урахуванням світових здобутків у цій сфері є пріоритетним завданням. Будь-які зміни в частині оподаткування доходів фізичних осіб мають одночасно враховувати економічні інтереси держави і платників, а також усувати зацікавленість останніх у незаконних схемах ухилення від сплати податків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Десятнюк О.М. Інновації податку на доходи фізичних осіб у контексті норм Податкового кодексу України. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2012. Вип. VIII. Ч. 2. С. 3–9.
2. Круковська О.В. Ключові зміни в реформуванні податкової системи України: реалії та перспективи. Мучаківський державний університет. 2016. № 2. С. 702–709.
3. Легкоступ І.І., Кацуба К.В. Податкові системи в умовах глобалізації: проблеми взаємодії та перспективи розвитку. Бізнес-Інформ. 2014. № 14. С. 259–263.
4. Мельник В.М. Фискальная эффективность налога с доходов физических лиц в Украине: возможности роста. Финансы Украины. 2007. № 12. С. 38–41.

5. Мельник І.Б. Зарубіжний досвід щодо оподаткування доходів фізичних осіб URL: <http://intkonf.org/melnik-ib-zarubizhniy-dosvid-schodo-opodatkovannya-dohodiv-fizichnih-osib> (дата звернення: 09.11.2019).

6. Найденко О.Є. Вплив регулятивного потенціалу податку на доходи фізичних осіб на соціальний захист населення. Економічні науки : науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 16. 2016 р. № 2. С. 121–125.

7. Непочатенко О.О., Боровик П.М., Парій Д.Ю. Оновлений механізм справляння податку на доходи фізичних осіб: проблеми та перспективи. Економіка. Управління. Інновації. Серія : Економічні науки. 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_1_16 (дата звернення: 03.11.2019).

8. Носова Є. А. Тіньова заробітна плата в Україні: причини існування та шляхи подолання. Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2013. № 2. С. 110–115.

9. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17> (дата звернення: 04.11.2019).

10. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деякі закони України (щодо податкової реформи) : Закон України від 16.05.2019 р. № 2725-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2628-19> (дата звернення: 05.11.2019).

11. Соколовська А.М. Фіскальна політика в Україні та її макроекономічні наслідки. Фінанси України. 2014. № 11. С. 17–32.

12. Танклевська Н.С. Світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки. 2013. Т. 1. Вип. 1(6). С. 264–268.

13. Толочко В.М., Музика Т.Ф. Огляд механізму стягування податків в Україні та деяких країнах світу. Современная фармация. 2016. С. 71–74.

14. Швабій К.І. Регулятивна ефективність податку на доходи фізичних осіб в Україні. Фінанси України. 2013. № 4. С. 27–44.

15. Швець Ю.О., Бахметова Я.Ю. Оподаткування доходів фізичних осіб: проблеми та перспективи в Україні та ЄС. Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2017. № 17. С. 771–775.

16. Юрчишина Л.В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України. Фінанси, облік, банки. 2016. Вип. 1. С. 215–224.

REFERENCES:

1. Desiatniuk O. M. (2012) Innovatsii podatku na dokhody fizychnykh osib u konteksti norm Podatkovoho kodeksu Ukrainy [Innovations of the personal income tax in the context of the provisions of the Tax Code of Ukraine]. Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu. [Actual problems of economic development of the region.]. Vol. 2. VIII. pp. 3–9.

2. Krukovska O. V. (2016) Kliuchovi zminy v reformuvanni podatkovoi systemy Ukrainy: realii ta perspektyvy [Key changes in tax reform of Ukraine: realities and prospects]. Muchakivskiy derzhavnyi universytet [Muchakiv State University]. no. 2, pp. 702–709.

3. Lehkostup I. I., Katsuba K. V. (2014) Podatkovyi systemy v umovakh hlobalizatsii: problemy vzaiemodii ta perspektyvy rozvytku [Tax systems in the conditions of globalization: problems of interaction and prospects of development]. Biznes-Inform [Business Inform]. no. 14, pp. 259–263.

4. Melnyk V. M. (2007) Fyskalnaia efektyvnost naloha s dokhodov fizycheskykh lyts v Ukrainy: vozmozhnomy rosta [Fiscal Efficiency of the Personal Income Tax in Ukraine: Opportunities for Growth]. Fynansy Ukrainy [Finance of Ukraine]. no. 12. pp. 38–41.

5. Melnyk I. B. Zarubizhnyi dosvid shchodo opodatkovannia dokhodiv fizychnykh osib [Foreign experience in taxation of individual incomes]. Available at: <http://intkonf.org/melnik-ib-zarubizhniy-dosvid-schodo-opodatkovannya-dohodiv-fizichnih-osib> (accessed 09 November 2019).

6. Naidenko O. Ye. (2016) Vplyv rehulyatyvnoho potentsialu podatku na dokhody fizychnykh osib na sotsialnyi zakhyst naseleennia [Influence of the Regulatory Potential of the Personal Income Tax on the Social Protection of the Population] Ekonomichni nauky : naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu [Economic Sciences: Scientific Bulletin of the Kherson State University]. vol. 16, no. 2, pp. 121–125.

7. Nepochatenko O. O., Borovyk P. M., Parii D. Yu. (2016) Onovlenyi mekhanizm spravliannia podatku na dokhody fizychnykh osib: problemy ta perspektyvy [The updated mechanism of taxation on personal income: problems and prospects]. Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii. Serii : Ekonomichni nauky [Economics. Management. Innovation.]. no. 1. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_1_16 (accessed 03 November 2019).

8. Nosova Ye. A. Tinova zarobitna plata v Ukraini: prychny isnuvannia ta shliakhy podolannia [Shadow wages in Ukraine: reasons for existence and ways to overcome it]. Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka [Social-labor relations: theory and practice]. 2013. no. 2. pp. 110–115.

9. Podatkovyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 02.12.2010 r. no.2755 [Tax code of Ukraine: Law of Ukraine from 02.12.2010y. no.2755] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17> (accessed 04 November 2019).

10. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiaki zakony Ukrainy(shchodo podatkovoi reformy)[On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Some Laws of Ukraine (regarding tax reform)]: Law of Ukraine from 16.05.2019 No. 2725-VIII [Electronic resource]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2628-19> (accessed 05 November 2019).

11. Sokolovska A. M. (2014) Fiskalna polityka v Ukraini ta yii makroekonomichni naslidky [Fiscal policy in Ukraine and its macroeconomic consequences]. Fynansy Ukrainy [Finance of Ukraine]. no. 11. pp. 17–32.

12. Tanklevska N. S. (2013) Svitovyi dosvid opodatkovannia dokhodiv fizychnykh osib [World experience of taxation of personal income]. Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii. Ekonomichni nauky. [Scientific works of Poltava State Agrarian Academy. Economic sciences]. no. 1(6), pp. 264–268.

13. Tolochko V. M., Muzyka T. F. (2016) Ohliad mekhanizmu stiahuvannia podatkov v Ukraini ta deiakyykh krainakh svitu [Overview of the tax collection mechanism

in Ukraine and some countries in the world]. *Sovremennaya farmatsiya* [Modern pharmacy]. pp. 71–74.

14. Shvabii K. I. (2013) *Rehuliatyvna efektyvnist podatku na dokhody fizychnykh osib v Ukraini* [Regulatory Effectiveness of the Personal Income Tax in Ukraine]. *Finansy Ukrainy* [Finance of Ukraine]. no. 4, pp. 27–44.

15. Shvets Yu. O., Bakhmetova Ya. Yu. (2017) *Opo-datkuvannia dokhodiv fizychnykh osib: problemy ta perspektyvy v Ukraini ta YeS* [Personal Income Taxation: Problems and Prospects in Ukraine and the EU]. *Hlo-*

balni ta natsionalni problemy ekonomiky [Global and national problems of economy]//*Mykolaivskiy natsionalnyi universytet imeni V.O. Sukhomlinskoho* [Mykolaiv National University of V.O. Sukhomlinskyi]. no. 17. pp. 771–775.

16. Yurchyshyna L. V. (2016) *Podatok na dokhody fizychnykh osib: mekhanizm stiahnennia ta dzherelo dokhodu biudzhetu Ukrainy* [Personal income tax: mechanism of collection and source of income of the budget of Ukraine]. *Finansy, oblik, banky* [Finance, accounting, banks]. no. 1. pp. 215–224.

Kmit' Vira

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Finance,
Money Circulation and Credit
Lviv National Ivan Franko University

Lazunda Anna

Student
Lviv National Ivan Franko University

PROSPECTS AND DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF TAXATION OF THE INCOME OF NATURAL PERSONS WITH THE USE OF FOREIGN EXPERIENCE

In the current conditions of the integration movement of Ukraine to the European Union and the reform of state power institutions, the issue of studying foreign experience of the taxation system of individuals' incomes is actualized. The application of effective practices of other states will contribute to increasing the fiscal role of personal income tax in Ukraine, reducing social inequality and increasing welfare of the population.

Actuality of the article is determined by that the foreign systems of direct taxation of profits of physical persons have already the practice of becoming and development approved enough sometimes on the base of deep realization by every payer of tax of the constitutional duty of tax payment.

The purpose of the article is to find out the features, trends and problems of the functioning of the personal income tax in foreign countries, comparison with Ukrainian and generalization of results in order to identify alternative proposals regarding the relevant changes in the current system of taxation.

Results. The article deals with the foreign experience of functioning of the system of personal income taxation. The role and role of PIT in foreign countries is shown. The proportional and progressive approach to taxation of this tax is considered, their key advantages and disadvantages are determined. Without regard to the large variety of his models (schedule and global, proportional and progressive, liberal and hard), taxation of physical persons simultaneously will realize fiscal, regulative and social functions. An analogy has been made between foreign countries and Ukraine. The objective necessity of establishing a non-taxable minimum or partial exemption of citizens' incomes from taxes in the context of support of low-in-come categories of the population and ensuring social justice is substantiated.

Conclusions from the conducted research. It is concluded that in developed countries, the progressive system of taxation of the PIT along with the minimum non-taxable minimum is an effective tool for generating budget revenues and solving social inequalities in society. Instead, third-world states can not use this mechanism in a qualitative way due to significant tax compliance problems. They apply a proportional taxation system for PIT that minimizes tax evasion and international competitiveness.

On the basis of critical estimation of foreign experience such recommendations are worked out for Ukraine: establishment of tax social deduction at the level of size of living wage for a capable of working person; specification of norms which regulate the grant of tax abatement; more complete achieving of progressive taxation of profits of citizens; establishment of clear rules and terms of presentation of the tax accounting; monitoring and control of profits and property state of taxpayer.

The practical implementation of foreign experience aims to facilitate the fastest transition to a new sustainable and efficient taxation system based on a comprehensive combination of best practices and borrowed positive elements from the experience of foreign tax systems, which would give an impetus to the social component of the taxation system.